Sojuzot na Društvata na Istoričarite na SR Makedonija, XIII/2 (Skopje 1979), s. 137-160). **5.** "Makedonija vo Turskata Hronika Tâdžu't-Tevârîh od Hodža Sadudin-Efendi (1361-1520)" (Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcü't-Tevârîh* adlı eserinde Makedonya) (*Glasnik na Institut za Nacionalna Istorija*, XXIII/2-3 [Skopje 1979], s. 203-233). **6.** "Makedonija i Sosednite Oblasti vo Hronikata Bedâiu-l-Vekâi' od Kodža Husein (1328-1491)" (Koca Hüseyin'in *Bedâyiu'l-vekāi'* adlı eserinde Makedonya ve etrafındaki bölgeler) (*Istorija-Spisanie na Sojuzot na Društvata na Istoričarite na SR Makedonija*, XV/2 [Skopje 1978], s. 137-176).

Kemal Aruçi'nin Boşnak âlimi Cozo Hüseyin Efendi'nin yazılarındaki bazı görüşlere katılmadığını belirten, Türkçe kaleme aldığı üç makale (yazma nüshalarının fotokopisi için bk. İSAM Dokümantasyon Servisi) Ahmet Davudoğlu tarafından kısmen neşredilmiştir (*Dini Tamir Davasında Din Tahripçileri*, s. 188-193). Aruçi'nin günümüze intikal eden eserleri arasında orijinal örnekleri Vrapçişte, Gostivar, Kalkandelen, Struga gibi bölgelerdeki eski camilerde bulunan ve onun hat sanatındaki maharetini gösteren levhaları da zikretmek gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Rešenie na OVR pri SO Gostivar: Gostivar 05.03.1973, UP br. 13-745 (belge İSAM Dokümantasyon servisindedir); J. Trifunoski, *Polog-Antropogeografska Proučavanja*, Beograd 1976, s. 255-258; Ahmed Davudoğlu, *Dini Tamir Davasında Din Tahripçileri*, İstanbul 1989, s. 188-193; Muhammed Aruçi, *Kemal Efendi Aruçi-Şiirlerim*, Üsküp 1999, s. 25-70; a.mlf., "Fettah Efendi", *DİA*, XII, 484; a.mlf., "Hüseyin Efendi, Cozo", *a.e.*, XVIII, 543; A. Matkovski, "Kemal Iljazi Aruči", *Glasnik na Institut za Nacionalna Istorija*, XXI/2-3, Skopje 1977, s. 243-244; Kasim Dobrača, "Sjećanje na Kemal-ef. Aručija", *Glasnik VIS*, XL/6 (1977), s. 686-688; *TAnz.*, sy. 4 (1978), s. 105, nr. 1175, s. 160, nr. 1872, s. 196, nr. 2404; "Shqiptarët Duhet t'i Kthehen Vlerave të Tyre Shpirtërore", *Dituria Islame*, X/61, Prishtinë 1994, s. 12.

MUHAMMED ARUÇİ

KEMÂL-i HUCENDÎ
(كمال خجندی)

(ö. 803/1401)

Mutasavvıf - şair.

Mâverâünnehir bölgesinde bulunan Hucend'de doğdu. Ailesi ve öğrenim durumu hakkında bilgi yoktur. Tanınmış bir şeyh olmasına rağmen hangi tarikata mensup olduğu dahi bilinmemektedir. Genç yaşta hacca gitti. Hac dönüşü uğradığı Tebriz'de yerleşmeye karar verdi. Zamanla etrafında birçok mürid ve talebe toplandı. Sultan Toktamış Han Tebriz'e hâkim olunca (787/1385) şehrin diğer âlimleriyle birlikte başşehir Saray'a götürülen Kemâl-i Hucendî burada sûfî Abdullah-ı Şâşî ile görüştü ve yeni müridler edindi. Dört yıl sonra tekrar Tebriz'e döndü. Celâyirli sultanları ile iyi münasebetler içinde olmaya özen gösteren Kemâl-i Hucendî'ye bu sülâleden Sultan Hüseyin b. Üveys bir tekke yaptırdı, giderlerini karşılamak üzere bir miktar vakıf tahsis etti. Hucendî, Timurlular devrinde Timur'un oğlu ve Azerbaycan Valisi Mîrân Şah Mirza'nın teveccühünü kazandı ve ihsanına nâil oldu. 803 (1401) yılında vefat edince tekkesinin bulunduğu Ferahbahş mahallesine defnedilen Kemâl-i Hucendî'nin kabri zamanla bir ziyaretgâh haline geldi. Onun 792 (1390) yılında öldüğü şeklinde bir rivayet bulunmaktaysa da bu doğru değildir.

Gazel vadisinde Sa'dî-i Şîrâzî ve Hümâm-ı Tebrîzî'yi taklit eden Kemâl-i Hucendî'nin çağdaşları Hâfız-ı Şîrâzî, Sirâceddîn-i Bisâtî-i Semerkandî ve Molla Muhammed Mağribî ile dostluk kurduğu, Hâfız'ın şiirlerini övdüğü, onun da Hucendî'nin şiirlerini beğendiği kaydedilmektedir. Genellikle aşk ve tasavvufa dair gazellerinde "Kemâl" mahlasını kullanan Hucendî bu nazım şeklinde üstün başarı sağlamıştır. Bununla birlikte şiirlerinde tekellüfe yer verdiği de olmuştur. Gazelde emsalsiz olduğunu söylemesine rağmen Hâfız, Sa'dî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî seviyesine çıkamamıştır. Ancak bu nazım şeklinde Irak üslûbunun Azerbaycan kolunu teşkil eden şairlerin başında gelir ve bu üslûpla Hint üslûbu arasında köprü vazifesi gören şairler arasında yer alır.

Kemâl-i Hucendî'nin yaklaşık sekiz bin beyit ihtiva eden divanı genellikle gazel, kıta ve rubâîlerinden oluşur. Divanının minyatürlerle süslü bir nüshası Viyana Millî Kütüphanesi'ndedir. Eserin Türkiye'de ve özellikle İstanbul kütüphanelerinde de (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3962-3963) birçok nüshası bulunmaktadır. Divan iki defa Tebriz'de (1332 hş., 1337 hş.), son olarak da İrec Gül-i Surhî tarafından Tahran'da (1374 hş.) neşredilmiştir. Letâfet-nâme adlı Türkçe bir şiiri de Tourkhan Gandjei tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Câmî, *Nefeḥât*, s. 611; a.mlf., *Bahâristân*, Tahran 1311 hş., s. 118; Devletşah, *Teẕkire*, s. 325-331; Hândmîr, *Ḥabîbü's-siyer*, Tahran 1333 hş., III, 548-549; Lutf Ali Beg, *Âteşkede*, Bombay 1277/1860, s. 346-347; Hidâyet, *Riyâżü'l-ʿârifîn*, Tahran 1305 hş., s. 126-127; a.mlf., *Mecmaʿu'l-fuṣaḥâ'*, Tahran 1284-95 hş., II, 29; Ethé, *Târîḫ-i Edebiyyât-ı Fârsî* (trc. Rızâzâde Şafak), Tahran 1337 hş., s. 188; Nefîsî, *Târîḫ-i Naẓm u Neṯr*, I, 210; Safâ, *Edebiyyât*, III/2, s. 1131-1137; Browne, *LHP*, III, 320-330; Tourkhan Gandjei, "The Laṭâfat-nāma of Khujandi", *Annali*, XXX/3, Napoli 1970, s. 345-368; L. Lewisohn, "The Life and Times of Kamâl Khujandi", *JTS*, XVIII (1984), s. 163-177; Muhammed Sâdık Şiblî, "Şeyḫ Kemâl Ḫucendî", *Dâniş*, sy. 46, İslâmâbâd 1375 hş./1996, s. 55-64; Cl. Huart, "Kemâl Hucendî", *İA*, VI, 561.

M. NAZİF ŞAHİNOĞLU

KEMAL REİS
(ö. 916/1510)

II. Bayezid döneminin Türk denizcisi.

Aslen Geliboluludur (İbn Kemal, VIII, 145); bazı kaynaklarda Karaburunlu olduğu ileri sürülür. *Kitâb-ı Bahriye* müellifi Pîrî Reis'in amcasıdır. İlk olarak 874'te (1470) Vezîriâzam Mahmud Paşa ile birlikte bir azap neferi olarak Eğriboz seferine katıldığı, adanın fethinden sonra buraya yerleştiği ve azaplar reisliğine getirildiği, ardından donattığı bir kalyata ile Venedik gemilerine, Venedik'e ait kale ve sahillere karşı akınlarda bulunarak korsanlığa başladığı belirtilir. 879 (1475) tarihli *Gelibolu Tahrir Defteri*'nde yer alan Osmanlı donanma mevcuduna ait bir listede (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. O 75, s. 47) 8 akçe yevmiyeli bir kadırga reisi olarak adına rastlanan Reis Kemal ile aynı kişi olması ihtimali büyüktür.

İspanya'da katliama uğrayan Endülüs müslümanlarının yardım isteklerine karşılık olmak üzere Osmanlı Devleti hizmetine çağrılan Kemal Reis ve beraberindeki denizciler, II. Bayezid'in hazırlattığı filo ve mühimmatla birlikte 892'de (1487) Güneybatı İspanya'yı vurmakla görevlendirildi. Kemal Reis, İspanya kıyılarına düzenlediği akınlar sırasında bir İspanyol donanmasını yenilgiye uğratarak Malaka'yı yağmaladı. Kuzey Afrika'daki Cerbe, Bicâye ve Bûne'yi üs edindi ve Batı Akdeniz'de başarılı akınlarda bulundu. 897'de (1492) Fransa sahillerini ve Balear adalarını vurduktan sonra Malta'ya düzenlediği